ОТЕЦЪ ПАИСИЙ

МЕСЕЧНО ОБЩЕСТВЕНО-КУЛТУРНО ПОЛИТИЧЕСКО СПИСАНИЕ

СОФИЯ, ОКТОМВРИЙ 1933
ГОДИНА ШЕСТА * КНИГА X.
ИЗДАВА ВСЕБЪЛГАРСКИ СЪЮЗЪ „ОТЕЦЪ ПАИСИЙ"

ОТНОШЕНИЯТА МЕЖДУ АЛБАНИЯ И БЪЛГАРИЯ

У насъ много малко се знае за Албания, а онова което е казано или писано нѣкжде изъ нашата книжнина, е или много оскждно или почти нищо за по-близкото опознаване на тая страна. Оттукъ и пълната незаинтересованость за всестранното изясняване въ печатъ и общество на нашитѣ отношения съ тая страна и на нашитѣ народностни интереси, свързани съ политиката на Албанската държава. Ето защо, позволявамъ си да хвърля предъ българското общество погледъ върху сжщинския образъ на Албания и да изкажа скромното си мнение за отношенията ни къмъ нея.

Обикновено у насъ се знае, а и така се разгласява, че Албания е планинска, дива, непристжпна и неплодородна земя — населена изключително съ диво, лениво и грабливо население. Всичко това не е вѣрно.

Албания съвсемъ не е такава, каквато ни се очертава отъ откжслечнитѣ бележки за нея, даже ако я вземемъ въ днешнитѣ ѝ граници, а камо ли въ тия които се чертаятъ отъ етнографията и землеописанието — съ „Косово" и „южни Епиръ", попадащи днесъ въ Сърбия и Гърция, а тия мѣста сж едни отъ най-плодороднитѣ житници на Балканския полуостровъ. Срѣдна и южна Албания — полетата около Тирана, Кавая, Люшна, Бератъ, Елбасанъ, Фйери, части отъ авлонската околность и др. сж сжщо така едни отъ най-плодороднитѣ. Лесно обработвани тѣ могатъ да даватъ изобилни плодове отъ зърнени храни, памукъ, овощия, — особено отъ лимони, портокали, смокини, нарове и грозде, както и изобилно количество маслини и зехтинъ. По планинитѣ отъ споменатитѣ мѣста могатъ да се развъждатъ и зиме и лѣте голѣми стада кози, овци, говеда и др. добитъкъ. Не въ по-лошо плодородно и скотовъдно положение е и северната часть на Албания.

Като се знае това Албания съ право може да се поставя наравно съ насъ по стопански поминъкъ, дори въ много отношения южната часть на Албания по климатъ и плодородие може да се мѣри съ Италия и Гърция. Лошото е само въ това, че въ тая страна земята се обработва по много примитивенъ начинъ, което се дължи на дълговѣковното турско робство. Това последното е сложило своя отпечатъкъ и върху износа. Но все пакъ Албания винаги е изнасяла дребенъ и едъръ добитъкъ, кожи и яйца, а най-вече маслини и зехтинъ, които се продаватъ навсѣкжде по северната часть на Балканския полуостровъ.

Въ Албания текатъ много рѣки, повече отъ които като много водни се втичатъ въ Адр. море. Рѣкитѣ: Бояна, Дринъ, Шкумба, Викоса, Деволъ, Дропълъ др. Покрай рѣкитѣ има езера и блата, нѣкои отъ които могатъ да се пресушатъ, каквото е Корчанското и да открияътъ плодородни пространства—житници. По-главнитѣ градове и пазари на Албания сж свързани чрезъ удобни пжтища — прокарани покрай рѣкитѣ и притоцитѣ имъ. Нѣкои голѣми градове като Корча и Шкодра сж развивали голѣма търговия чрезъ търговци предимно албанци съ цѣлия Балканския полуостровъ и съ Западно-европейскитѣ страни. Шкодра чрезъ *Сантъ-Джоване де Медуа* — пристанище — съ цѣла Европа и на истокъ чрезъ Дурацо, който билъ свързанъ чрезъ римския пжть *via Ignatia* съ Солунъ и Цариградъ. Корча чрезъ Леринъ *via Ignatia* (продължение) съ Воденъ, Солунъ и Цариградъ, а чрезъ началото на *via Ignatia* чрезъ Дурацо съ западна Европа, Елбасанъ на пжтя *via Ignatia* сжщо търгувалъ на длъжъ и ширъ. Разбира се

търговията се състояла повече въ вносъ, отколкото въ износъ. Въ турско време България — (освободена и неосвободена) търгувала съ Албания. Изнасяли се за Албания шаяци, гайтани, кукурузъ и брашна, а внасяли се отъ тамъ „Елбасански" зехтинъ и маслини. Още се приказва за доброкачественитѣ български стоки въ Албания.

Завладяването на Албания отъ турцитѣ повлия двояко върху албанцитѣ и албанското правилно развитие: отъ една страна поласка помохамеданченитѣ албанци съ привилегии предъ другитѣ и тикна останалитѣ въ християнството къмъ елинизиране въ южна Албания; а отъ друга страна изостри умразата на *гегитѣ* къмъ *тоскитѣ* и оная между *мохамеданитѣ* албанци и *християнитѣ* (католици и православни). Понеже привилегиитѣ се даваха на башъ-байрактари, на байрактари, чрезъ тѣхъ на сеймени и привърженици — предимно на мохамедани — очертаха се две съсловия — господари, леними и богати и чифлигари — бедни и ратаи.

Албания най-мжчно и най-късно се покори отъ турцитѣ. Скоро следъ покоряването турскитѣ султани повикаха въ Цариграѫ байрактаритѣ скжпо ги надариха съ злато, подариха имъ най-плодороднитѣ мѣста въ Албания и Македония и имъ дадоха власть, каквато нѣмаха каймакамитѣ, мютесарифитѣ и валиитѣ по тия и други мѣста. Задържаха отъ тѣхъ съветници-тѣлохранители при себе си. Тия байрактари по родитѣ мѣста си избраха помощници и сеймени. Отъ сеймениѣ разпръснаха по своитѣ чифлици, а отъ помощницитѣ образуваха дарудаджии, които пращаха срещу голѣми възнаграждения отъ самитѣ села да покровителствуватъ християнски села по краищата на Албания и по цѣлото протежение на границата вжтре въ Македония. Тия и такива организации станаха състоятелни, безъ да се трудятъ — цѣли села и области работѣха за тѣхъ. По примѣра на такива облагодетелствувани отъ турската политика отъ една страна и отъ друга, че мнозинството албанци смѣтаха за унижение да работятъ, паразитни организации да се дуятъ и обогатяватъ. на всички албанци до голѣма степень отминѣ благородния трудъ по полето и по стадата! По тоя начинъ мнозина албанци си запустиха имотитѣ и занемариха търговийката си. По тоя начинъ часть отъ албанския народъ даваше голѣми сановници, чиновници и офицери на Турция, друга голѣма часть се обърна на горда паразитна класа; а простото албанско население остана пръснато само по албанскитѣ чуки да работи само толкова, колкото да изкара кукурузъ за хлѣбъ и вълна и козини за просто облекло и, ако му остане срѣдства за единъ кубуръ, за една кама и за една пушка, ако и кубура и ятагана да сж на голъ коремъ . . .

Възходътъ на облагодетелствуванитѣ албанци бѣше, че байрактаритѣ и синоветѣ имъ ставаха бегове и по после паши (голѣми почетни титли въ Турция), по-способнитѣ семейни ставаха байрактари, дерудаджии и натрапени кяи по християнскитѣ села и отъ занемареното население всички по-горни си избираха сеймени (телохранители). Очертаха се две съсловия, които и до днесъ не могатъ напълно да се изравнятъ предъ законитѣ на свободна Албания. Два типични примѣра само ще наведа: Градъ Лѣсковикъ въ южна Албания е цѣлъ отъ бегове и паши. Въ градчето Фиери срѣдна Албания има деветь паши и бегове отъ едно семейство — *„Врioни"*. Въ Македония ВМРО не остави чифлици въ ржцетѣ на тия бегове и паши родомъ отъ Албания — било чрезъ застрашвания за съ малки оценки, било чрезъ смъртни присжди върху упорити бегове и аги; но въ Албания още има села, въ които селянитѣ се борятъ и не могатъ си отърватъ имотитѣ отъ похитители бегове, макаръ правителството и албанския краль да желаятъ да раздѣлятъ чифлицитѣ на тия, що ги работятъ. Въ привилигированата

категория съ течение на времето влизаха и нѣкои учени, на турски стипендии албанци, които се пръсваха на служби по цѣла Турция. Такива албанци бѣха най-голѣмитѣ гонители на християнското население въ Македония, Тракия и Мала-Азия. Чрезъ всички отъ горното съсловие албанци отъ Цариградъ се ржководѣха и подбуждаха облагодетелствуванитѣ и тѣхни близки, да се дигатъ въ въоржжени орди и да опустошаватъ християнски села и области въ време и подиръ войни на Турция съ нѣкоя християнска държава. Две такива опустошения извършиха албанцитѣ низъ Македония презъ моя животъ: едно подиръ Руско-Турската война, когато азъ бѣхъ дете отъ 8—9 години, минаха презъ моето родно село, обраха паритѣ ни селянитѣ, биха селяни и заплашваха съ смъртъ, и друго презъ 1897 година, когато азъ свършихъ висше образование и когато имаше въ Македония фари (въоржжена християнска милиция), която въ нашето село чрезъ сражение спаси селото отъ ограбване при връщането на „гегитѣ" отъ гръцката граница. Болшинството отъ албанския народъ имаше само две привилегии — насила да не му се събира данъкъ и да не служи въ турската войска. „Доброволцитѣ" пъкъ видѣхме, кои и какви сж.

Изчислява се, че пашитѣ, агиитѣ, байрактаритѣ, сейменитѣ, дерудеджиитѣ, кяитѣ и натрапени по християнскитѣ села падари (пазачи) и др. такива не сж повече отъ 20,000 души, нека сж 50 и 100 хил., които винаги сж могли като доброволци да се вдигатъ въоржжени и да подпомагатъ Турция — цѣлото друго албанско население отъ мохамеданитѣ, всички почти православни албанци и съ малки изключения всички католици (повече отъ половината албанци сж християни) сж били мирни селяни и граждани и си гледали споредъ условията свойта работа. Значи трѣбва да се знае и приеме, че албанци е имало лоши, леливи, произволни, грабители, убийци и др., но не и албанския народъ, който сега свободенъ и несвободенъ брои два милиона Голѣмата часть отъ албанския народъ е честенъ, миренъ, трудолюбивъ и природно развитъ — много по-добродетеленъ отъ другитѣ балкански народи.

Ако Турция намѣсто „раздѣляй и владѣй" употрѣбеше просвѣтно-културни срѣдства и, ако съ огромнитѣ богатства — разпилявани по подкупи и създаване привилегии, бѣше организирала училища, (земледѣлски, скотовъдски, птицевъдски и др.), албанското население, което (независимо всичко) е запазило морала, трудолюбието, нѣкои рицарски черти (вѣрность, честность и честолюбие) и др. може да се посочва за примѣръ на всички полуизродени и изродени балкански народи. *Само въ Албания, както въ България, ще видите жената да кара товаренъ добитъкъ на пазаръ съ хурка да предатъ и да носятъ на гърба въ нарочно направени раници отрочетата си.* Безъ да се стесняватъ албанцитѣ вършатъ най-тежката работа по градоветѣ и по-старитѣ отъ тѣхъ порятъ земята, за да изкаратъ прехраната си. Малки момчета и момичета въ мѫжки шалварчета пасятъ малкитѣ си стада — всѣки родъ около своя имотъ. На албанскитѣ пристанища (Дуръцо, Авлона, Санъ Джовани де Медуа, Санта Каранта и др.), на Солунското, Пирейското и Цариградскитѣ пристанища много албанци извършватъ най-тежкитѣ работи, за да си прехранватъ семействата си. Въ природата имъ е инстинктивното съзнание, че и най-волната работа (акоратно и честно изпълнена) е свещена. Че всичко, което излагамъ по-горе, е така — че всички положителни качества и добродетели, които слушаме за албанцитѣ тѣ ги иматъ и всички отрицателни качества, съ които обичаме да ги кичимъ, не сж вѣрни, отъ долуизложеното ще се види.

Следъ като се освободи Албания, следъ като се създадоха албански закони и албанско управление — особено следъ като се прогласи Краль Зогу

за държавенъ глава, вжтрешното положение и вжтрешната политика на Албания превъзходствуватъ онія на другитѣ балкански държави — сравнително времето и размѣритѣ на държавата.

Въ кратко време малката Албания прояви голѣмъ и всестранненъ напредъкъ и народа се отказа отъ изживѣли времето обичаи и традиции: всички албанци — безъ разлика на вѣра служатъ на държавата — изкарватъ въ общи казарми военната служба — много рѣдко си откупватъ службата. Деца отъ 14 до 18 годишна възрасть повикватъ се на словесни и военни упражнения два пжти седмично (петъкъ и недѣля) задължително по 3—4 часа на день и манифестиратъ по градоветѣ съ пѣсни и музики. И въ казармитѣ и въ другитѣ упражнения изтъква имъ се надъ всичко друго народностното, държавното и отечественото начало отъ просвѣтени и родолюбиви албански офицери прямо, а косвенно отъ италиянски предимно. Въ училищата отъ I отдѣление до последния класъ се застжпва физическото упражнение и словесно обучение за народъ и отечество — предимно отъ учители офицери или подофицери въ запасъ. Албанската история и географія се изучава ревностно — даже и въ чуждитѣ училища — гърцитѣ въ Гинокастренския окржгъ, въ влашката (Корча) и въ сърбскитѣ (въ Чкодранско). Законъ постановява, че въ всѣко селище, въ което могатъ да се събератъ до 35 деца за учение, да се открие училище и да се назначи учитель. Въ всѣки градъ въ Албания имать по една мжжка и по една девическа прогимназия. Въ голѣмитѣ градове има пълни гимназии. Въ Тирана има военна и техническа гимназии. Въ всички училища учителитѣ сж албанци. Само за нѣкои специални предмети има чужденци — предимно италиянци — най-вече въ военнитѣ курсове.

Въ Албания има две земледѣлски училища — въ Кавайско и Лушничко поле съ разсадници отъ избрани плодородни дървчета. Въ тѣхъ има специалисти преподаватели по земедѣлие, по скотовъдство, по пчеларство, по овощарство и др. стопанства. Малката Албания скоро ще използува резултатитѣ отъ работата въ тия училища.

Войската въ Албания е наборна — служатъ по 18 месеци. Обученията ѝ сж модерни съ всички видове оржжия — даже и съ танкове. Въ нея има и се пази строга дисциплина. Офицеритѣ къмъ войницитѣ се отнасятъ много строго, но много справедливо. И войската обучавагъ на любовь къмъ отечество и народъ.

Административнитѣ имъ учреждения сж изборни, — за кметове се избиратъ най-честни и най-способни хора. Въ всѣки градъ почти имать по едно собствено на общината помѣщение съ отдѣления за всички служби. И селскитѣ общински помѣщения сж повече общинска собственость. Въ Тирана има една грамадна великолепна общинска палата съ голѣми салони за нуждитѣ.

Въ Тирана имать държавна сграда за Народното събрание, въ центъра на новата часть на града — точно срещу общинския домъ. Наредъ съ Народното събрание се издигатъ по единъ великолепенъ палатъ за всѣко министерство — модерно сградени и нагодени за нуждитѣ. Между тѣхъ има само обширенъ площадъ. Въ повечето градове окржж. управления и околийскитѣ се помѣщаватъ въ държавни сгради.

Съ законъ се забранява кржвното отмъщение и вече нѣма тоя кржвенъ начинъ на търсене удовлетворения за обща или за каквото и да е накърнение на честь и достоинство.

Наредено е да се празднува недѣля вмѣсто петъкъ въ Албания. Никой не празднува петъкъ и никой мохамеданинъ не роптае за това. Само фанатици

турци мохамедани и хаджии (отъ стария режимъ изостанали) отъ време на врeме отиватъ на молитва и намасъ.

Браковетѣ въ Албания сж по любовь и съгласие на младитѣ безъ разлика дали сж отъ едно или две вѣроизповѣдания. Той се сключва предъ общинитѣ чрезъ браченъ граждански протоколъ; само следъ сключване на брака съ протоколъ които желаятъ могатъ да повикатъ отъ ксето искатъ вѣроизповѣдание духовно лице да ги благослови.

На най-тържественитѣ праздници отъ едно вѣроизповѣдание отиватъ вѣроющитѣ отъ другитѣ вѣроизповѣдания и присжтствуватъ на богослуженията много благовейно.

По случай народни, държавни и кралски праздници молебени ставатъ въ всички вѣроизповѣдни храмове. Тържествата ставатъ на отворено при общи паради и всички участвуващи въ тѣхъ посещаватъ храмоветѣ на всички вѣроизповѣдания.

Никакви желѣзници въ Албания нѣма; но автомобилното движение по всички линии отъ еднитѣ краища до другитѣ на държавата трѣскаво се движатъ. Товарната служба извършватъ камиони. Отъ нѣколко години насамъ пощата се движи съ аероплани, въ които се приематъ и пжтници, които иматъ спѣшна работа. Аеродрумитѣ въ главнитѣ градове сж модерни. Понеже усилено се строятъ удобни шосета и вѣковни по здравина циментови мостове съ цѣлъ да се кръстоса цѣла Албания, надали ще стане нужда да строятъ желѣзници. Движението низъ Албания (сравнително) е евтино.

Въ малката Албания вече се издаватъ печатно учебници, книги за прочитъ, списания и вестници и има работа за десетина печатници отъ най-модеренъ устрой. Въ Тирана и Корча има печатници, които работятъ на електричество, защото всички почти градове се освѣтляватъ съ електричество. Печатницата на г-нъ Кр. Луараси — основана въ София презъ 1896 година и премѣстена въ последствие въ Тирана — е една отъ модернитѣ печатници на Балканския полуостровъ. Въ нея има всички модерни приспособления за изященъ печатъ на книги, на статистики, на календари и др. . . . Тя може да печати и да издава творения на всички езици. Букви за печатницата доставлява си отъ букволеарницитѣ въ нашето царство.

Моралътъ въ албанцитѣ е високъ и запазенъ. Много рѣдко е да се види пиянъ човѣкъ — даже въ градоветѣ. Много рѣдко е да се чуе кражба, сбиване и убийства. Почти нѣма албанецъ, който да се отчае и изплаши отъ бедность и отъ криза, макаръ голѣма часть отъ населението въ Албания да е бедно, да носи стари и вехти дрехи и да се храни само съ царевиченъ хлѣбъ и чорбалъци отъ зеленчуци. Въ Албания нѣма самоубийства отъ страдания, както въ насъ се убиватъ даже и хора съ златни пръстени. Въ Албания нѣма любовни — срамни — скандали и убийства. Всѣки е доволенъ отъ положението и се помирява съ него, като се труди да го подобри съ търпение и надежда. Въ Албания нѣма многоженство — нито въ турско време е имало. Изключение правили нѣкои бегове, паши и байрактари, които искали да се приспособятъ къмъ турскитѣ нрави. Такива разгулни богати албанци презъ турския режимъ прелюбодействували и съ циганки, безъ които не е могло да правятъ свадби и пиршества. За това и сега има циганки по-бѣли и отъ албанкитѣ.

Заслужава да се подчертае, че албанцитѣ сж много привързани къмъ родината, къмъ родното огнище, къмъ народностьта и къмъ всичко своенародно. Смѣтатъ за унижение да виждатъ и узнаватъ чуждо влияние. Мжчно се прощаватъ съ старата нация, съ обичаитѣ, аферитѣ, традициитѣ въ живота За това

именно още стои рѣзката разлика въ това отношение между чегитѣ и тоскитѣ, макаръ свободата, държавнитѣ граници и държавния глава да ги обединяватъ.

Краль Зогу I е чистъ албанецъ отъ Матъ — централна Албания. Той е въ пълната смисъль на думата албанецъ и по възпитание, и по идеали, и по борби за свободата на Албания и по усилия, за да се запази и напредне отечеството му. Той съ своя умъ, съ своя тактъ, съ своето геройство и саможертвенъ устремъ прави честь на Албания и на албанския народъ. Той казва: „Закърменъ съмъ отъ албанка, отрасълъ и възпитванъ съмъ въ Албания между албанци, обсенатъ отъ малъкъ въ албанския духъ и идеалъ, покърстенъ за борби противъ всѣкакво робство на отечеството ми, борилъ съмъ се, кога съ всички албанци заедно, кога въ разрѣзъ съ нѣкои отъ тѣхъ, прибѣгвалъ съмъ въ Сърбия и настжпвалъ съ наши и чужди сили, за да освободя отечеството отъ вжтрешни врагове, споредъ мене, ревизиралъ съмъ се и справилъ съ нуждитѣ на новото време и съ бждещето на отечеството и съмъ обърналъ гърбъ на Сърбия и лице къмъ Италия — *всичко това съмъ вършилъ и върша само за Албания и нейното бждещо величие. — И да умра за нея приятно ще ми е. Духътъ ми надъ нея ще лети*".

Има голѣмъ идеализъмъ въ това.

Като се има предвидъ последното за Краль Зогу I, никой да не се чуди, защо той надви неприятелитѣ (външни и вжтрешни), защо той завзе цѣлата власть въ Албания, защо той се прогласи за краль, защо той задържа положението и привърза народа къмъ себе си и защо той тикна на напредъ Албания въ всѣко отношение, както личи отъ гореизложеното. Той наистина има неприятели албанци и вънъ отъ Албания и въ държавата си — има албанци, които не го обичатъ; но не могатъ да му бждатъ сериозни и оправдани противници, защото едни отъ тѣхъ само за дето тѣ не сж на негово мѣсто, други по неизличимъ еленизъмъ въ сърдцата на нѣкои албанци, трети поради мохамедански фанатизъмъ. А има и такива, които сж се продали за пари на сърби и гърци. Противницитѣ му сж малко, слаби по влияние и морални основания—тѣ не ще могатъ да го свалятъ, нито ще го отчаятъ въ отечестволюбивия му устремъ.

Съгласно току-що изразенъ идеализъмъ на Краль Зогу Албания е въ единъ много смисленъ военненъ за нея пактъ съ Италия. Съ това се очертава външната политика на Албания. Тя е най-спасителната политика за Албания при днешнитѣ условия, едно че Италия е велика, културна, силна държава и гарантира неприкосновеността на албанскитѣ граници противъ стрѣвнитѣ претенции на гърци и сърби; но чрезъ своята висока култура Италия не само ще спомогне на Албания да напредне въ науката, въ изкуствата, въ търговията, въ индустрията и въ земедѣлието; но още й дава човѣшки кадъръ и срѣдства, каквито сж необходими за тоя всестранненъ напредъкъ. Съ Сърбия да направѣше такъвъ пактъ, значи да влѣзе въ ненаситния й търбухъ.

СР. п. ПЕТРОВЪ

(Ще продължи)

ОТНОШЕНИЯТА МЕЖДУ АЛБАНИЯ И БЪЛГАРИЯ

(Продължение и край отъ кн. VII.)

Докато въ Епиръ има 300,000 албанци,а сѫщо така и друго внушително множество около Атина и нѣкои гръцки крайгранични мѣстности, както и 700.000 албанци въ Косово подъ сръбско робство, албанската външна политика никога не може да се съгласува съ тая на Гърция и Югославия. Тя трѣбва, тя е заставена да търси друга страна, която сѫщо има подобни вземания съ тия две държави. Има албанци, които се влияятъ отъ заблудени или заинтерисувани италиянски учени, какъвто е проф. Балдачи, и несъзнателно тикатъ албанската политика къмъ земитѣ на Македония, вмѣсто къмъ Епиръ и Косово. За щастие, тия албанци сѫ много малко и безъ особено влияние въ страната, тъй като повечето отъ тѣхъ сѫ елинизирани или мохамеданизирани дотолкова, че дори не могатъ да се приобщятъ къмъ албанския народностенъ идеалъ.

Отъ всичко изложено до тукъ, ясно проличава, че отношенията ни съ тая страна не бива да се изоставятъ на заденъ планъ, както е било досега. Нашитѣ отношения съ Албания — митнически, търговски, политически, културно-просвѣтни и др. — трѣбва да се изяснятъ. Не бива да се изоставятъ въ мъгла и непрозрачность и така да се създава едно съвсемъ неправилно обществено мнение и тукъ и тамъ. Още повече, че съ тая страна ние имаме достатъчно много допирни точки, особено въ външната ни политика. И ние, както албанцитѣ, сме подложени на единъ постояненъ и сѫщъ митнически тормозъ отъ страна на Гърция и Югославия. Сѫщо така и къмъ насъ и къмъ тѣхъ сѫ насочени стрелитѣ на Малкото съглашение. Атентатитѣ и атентаторитѣ, пращани съ едничката цель да разстройватъ вѫтрешното равновесие на България и Албания, сѫщо така сѫ едни и сѫщи, инспирирани отъ единъ и сѫщъ политически центъръ — Бѣлградъ или Атина. Не по-малко еднакъвъ е и обрѫчътъ, който ни стѣга, и който всячески се мѫчи да ни постави въ положението на изолираность, на политически и икономически тормозъ, направляванъ отъ рѫководнитѣ центрове на двете заинтересувани държави.

Говорейки за всичко това, ние не бива да забравяме, че все пакъ между насъ и албанцитѣ лежатъ и множество неразрешени народностни въпроси. Нека си спомнимъ, че преди година и повече време въ София се състоя една албанско-българска среща, на която отъ двете страни се изработи и подписа протоколъ за взаимноползуване на народностни права—за албанцитѣ въ България и за българитѣ въ Албания. Обаче, съ тоя протоколъ положението съвсемъ не се измѣни. Не се измѣни по отношение на насъ, иначе албанцитѣ въ България и безъ това се ползуваха и се ползуватъ съ всички народностни права. Така, тѣ иматъ у насъ две културно-просвѣтни организации — „Дашира“ и „Георги Кастриоти“, съ свои салони за събрания и читалня, украсени съ албанското национално знаме и гербъ, съ портрета на кралъ Зогу, съ портретитѣ на всички по-видни албански дейци. Тѣ иматъ въ София и двама учители — учителка и учитель — съ подвижни катедри. Получаватъ свободно албански вестници, списания и книги, ведно съ материални подкрепления отъ Албания. Устройватъ свободно праздненства по случай на свои народностни и държавни праздници, често съпровождани съ патриотически албански манифестации. Всичко това става много свободно, даже съ участието и съчувствието на българи.

Самиятъ фактъ, че учителитѣ и библиотекитѣ имъ сѫ подвижни, говори достатъчно красноречиво, че албанцитѣ у насъ не сѫ компактна маса. И все пакъ

за тѣхъ ние сме направили всичко онова, което човѣчността и добритѣ междудържавни обноски го изискватъ. Така ли е съ българитѣ въ Албания?

За наше огорчение разликата е твърде голѣма. Тамъ почти нищо не се е сторило. Тамъ има много българи и то въ сгжстени маси. *Въ Корчанско*: гр. Билища, с. Връбникъ, с. Бобощица, с. Дрѣново, „Мала Прѣспа“ — 9 села и единъ монастиръ; *въ Дебърско* — цѣла мѣстность „Голо Бърдо“ 10 села, с. Горно Кърчища, Арбеле и др.; цѣла мѣстность „Гора“ — къмъ Призренско; село Линъ — къмъ Охридско и въ гр. Подградецъ; въ гр. Чкодра, а въ много градове въ вжтрешностьта на Албания имаме по 200, 300, 400 заселени българи, въ други по 50, 60 до 100 българи. Всички тия българи иматъ право на граждански и политически права,— такива, каквито иматъ самитѣ албанци; но сж лишени отъ народностни права и отъ българско богослужение. Въ Корча, въ Билища, въ Връбникъ, въ Прѣспанскитѣ села и монастира, въ нѣкои отъ селата въ „Гола Бърдо“ и „Поле“ — Дебърско, въ турско време тѣ сж имали български училища и българско богослужение. Сега нѣматъ. Тамъ кждето свещеницитѣ отъ тия мѣста сж избѣгали или умрѣли, сега сж замѣнени съ албански. На пжть сж да умратъ и нѣколко стари свещеници въ Прѣспа и Връбникъ, за да се замѣстятъ съ албански. Преди две години въ с. Връбникъ по настояванията и заплашванията на българина ренегатъ Ламбо Маркулевъ отъ Смърдишъ, свещеникътъ — 80-годишенъ — замѣни българскитѣ надписи по иконитѣ съ албански подъ предлогъ, че селото ще спечели покровителството на властьта. Ето тоя именно въпросъ за народностнитѣ права остава и досега откритъ и висящъ, въпрѣки подписването на споменатия протоколъ. А това пренебрежение къмъ правата на нашитѣ сънародници налага на българското правителство да направи възможното, за да се сдобиятъ тия българи съ свои народностни училища, читалища, сдружения, събрания и всѣкакви прояви на българска основа, безъ ни най-малко да се накърни авторитетътъ на албанската власть. Българитѣ въ Албания сж вѣрни и преданни граждани на краля и сами сж предпочитали Албания предъ Сърбия и Гърция.

После, налага се на България да свърже съ Албания митнически, превозни и търговски договори. Налага се Българското параходно дружество да изпраща свои кораби до албанскитѣ пристанища Авлона и Дурацо, кждето отначало да стоварятъ отвреме на време и да товарятъ стоки за размѣна между България и Албания. Въ Албания засега има голѣма нужда отъ български стоки — царевица, брашна, вълнени прежди, гайтанъ, вълнени индустриални произведения, цементъ, обработенъ дървенъ материалъ и др. Отъ Албания параходитѣ ще ни донасятъ зехтинъ, маслини, лимони, протокали, нарове, смокини и др. стоки. Когато имаме тия връзки съ Албания, ние можемъ да затворимъ границата си за тия стоки откъмъ Гърбия. За другитѣ сама Гърция ще ни моли. Печатни букви можемъ да даваме на цѣла Албания, а не само на Лауревата печатница. Печатното дѣло има още да се развива въ Албания, — особено когато се освободятъ Епиръ и Косово. За по-бързо и по-успѣшно развиване на търговско-икономическитѣ отношения между двѣтѣ страни трѣбва да се откриятъ търговски музеи въ Дурацо, Корча, Авлона и Чкодра и да се назначи поне единъ търговски агентъ въ Дурацо.

И културно трѣбва да се свържемъ съ Албания. Нека България да вземе албански развити и даровити младежи на стипендия да се учатъ въ България и обратно. Нека мръднатъ наши учени хора, търговци, обществеици и нека кръстосатъ Албания, и албанцитѣ нека заповѣдатъ да обиколятъ България.

България и Албания—албанскиятъ и българскиятъ народъ—иматъ една участь и едни и сжщи неприятели, тѣ трѣбва да се хванатъ ржка за ржка и да вървятъ напредъ. Въ това виждамъ азъ и спасението на двата народа.

СРЕБРЕНЪ п. ПЕТРОВЪ